

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 1 січень 2026

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Центр досліджень соціальних комунікацій
Національна юридична бібліотека
Заснований у 2026 році
Видається раз на місяць
Головний редактор Ю. Половинчак
Редакційна колегія: С. Закірова, Ю. Половинчак, Н. Іванова
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
/ моніторинг інформаційного поля /

Інформаційний бюлетень

№ 1 січень 2026

Укладачі: *О. Пестрецова, М. Бірюков*

Відповідальна за випуск: *С. Закірова*

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
Центр досліджень соціальних комунікацій,
Національна юридична бібліотека, 2026

КИЇВ 2026

ЗМІСТ

РЕФОРМИ

ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Зміни до Закону України «Про публічні закупівлі».....3

СУДОУСТРІЙ

ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Реформування судової практики у воєнних реаліях: підсумки 2025 р.4

Підсумки прогресу України у сфері верховенства права та ключові пріоритети на 2026 рік.....5

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Торгівля

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення суб'єктів підприємництва»6

Промисловість

Євроінтеграційні законопроекти щодо «промислового безвізу» з ЄС.....7

Аграрний сектор

Підготовка українських фермерів до євроінтеграції в рамках угоди між ЄС та МЕРКОСУР7

Податки та митниця

Ризики запровадження обов'язкового ПДВ для малого бізнесу8

Проблеми митного законодавства в адаптації до стандартів ЄС9

ЗЕЛЕНА СТРАТЕГІЯ ТА СТАЛИЙ

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ

Екологічні норми

Природоохоронна політика: членство України в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури . 12

Екологічний контроль за стандартами ЄС... 13

Використання Європейської вертикальної референцної системи в Україні 14

ЦИФРОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

10 мільйонів євро на розвиток цифрових сервісів України та їхню інтеграцію з європейськими стандартами..... 15

Стан ключових напрямів цифрової євроінтеграції України 16

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

ТА ТРУДОВЕ ПРАВО

Новації цивільного кодексу в частині сімейних відносин у контексті руху до ЄС.. 17

Євроінтеграція як інструмент захисту прав ВПО та жителів ТОТ20

Проблема захисту прав людей з ТОТ та ВПО в контексті євроінтеграційних процесів.....23

До проекту Трудового кодексу України24

ГУМАНІТАРНА

ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Затверджено Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору.....25

ЗАРУБІЖНІ ЗМІ ПРО

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

В УКРАЇНІ

Financial Times: ЄС розглядає двоступеневий вступ України з обмеженими правами26

РЕФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Зміни до Закону України «Про публічні закупівлі»

Матеріал на сайті Верховної Ради України

Євроінтеграція та прозорість: Робоча група Комітету економічного розвитку готує зміни до Закону України «Про публічні закупівлі»

Комітет з питань економічного розвитку продовжує інтенсивну роботу над підготовкою до другого читання законопроекту про публічні закупівлі (реєстр. № 11520). Серія засідань робочої групи проходить під головуванням заступника Голови Комітету Олексія Мовчана.

Навколо законопроекту об'єдналося широке коло експертів та представників влади. У фахових дискусіях беруть участь команди Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Антимонопольного комітету України, Державної аудиторської служби, ДП «Прозорро» та централізованих закупівельних організацій (ЦЗО).

Особливу роль у напрацюванні змін відіграють міжнародні та громадські партнери. Вагомий внесок у роботу робить команда експертів проекту EU4PFM (Компонент 2 «Публічні закупівлі») на чолі з керівником Еріксом Мезалісом, а також фахівці Transparency International Ukraine, Київської школи економіки (KSE) та незалежні експерти галузі.

Головне завдання Робочої групи – гармонізація українського закупівельного законодавства з Директивами Європейського Союзу. Це є критично важливим кроком для подальшої євроінтеграції України та виконання зобов'язань перед міжнародними партнерами.

Учасники Робочої групи зосередилися на блоках реформ, які передбачає законопроект та які зроблять систему закупівель сучаснішою та зрозумілішою:

1. Передбачається узгодження правил закупівель, що здійснюються за участю міжнародних організацій та донорів, для забезпечення їх відповідності глобальним практикам.
2. Обговорюється впровадження зручного електронного маркетплейсу та надання державним замовникам права офіційно залучати професійних закупівельників за контрактом (аутсорсинг). Це дозволить підвищити якість підготовки тендерів та зменшити кількість помилок.
3. Напрацьовуються механізми для удосконалення правових норм у питаннях оскарження в АМКУ та забезпечення рівних умов для учасників через встановлення чітких, недискримінаційних фінансових вимог.
4. Вдосконалюються підходи до розрахунку очікуваної вартості закупівель та правила роботи в умовах воєнного стану. Мета – зберегти баланс між безпекою, оперативністю постачання та прозорістю використання публічних коштів.

Також розглядаються інші ключові аспекти нормативного регулювання та суттєві умови проведення публічних закупівель.

Заступник Голови Комітету Олексій Мовчан підсумував проміжні результати роботи: «Наша мета – вийти на голосування в залі вже у лютому з якісним, "чистим" документом, який збалансує інтереси бізнесу, держави та громадськості. Ми прибираємо зайву бюрократію, гармонізуємо наші правила з європейськими та створюємо прозорі умови для всіх учасників ринку.

Я щиро вдячний за глибоку експертизу та конструктивну співпрацю нашим партнерам з Уряду, АМКУ, ДАСУ та ДП «Прозорро», а також команді проекту EU4PFM та експертам громадянського суспільства (Transparency International Ukraine, KSE). Ваша фахова підтримка є вирішальною для імплементації кращих європейських практик в українське законодавство». (https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/269941.html). – 2026. – 16.01).

СУДОУСТРІЙ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Реформування судової практики у воєнних реаліях: підсумки 2025 р.

Матеріал на сайті «Інтерфакс-Україна»

Судова практика в 2025р розвивалася під знаком воєнної реальності, недофінансування та посиленого впливу ВС – думка

Судова практика в 2025 році розвивалася під знаком воєнної реальності, недофінансування судів та посиленого впливу Верховного Суду як «нормотворця через прецедент», вважає керуючий партнер АО «Юридична компанія WINNER» адвокат Ігор Ясько.

«Велика палата Верховного Суду фактично закріпила за собою роль «методичного центру» для всіх юрисдикцій: у 2025 році видано низку дайджестів, які охоплюють земельні, трудові, реєстраційні та виконавчі спори й стали орієнтиром для практиків. Касаційні суди щомісяця публікували огляди практики: господарської, цивільної, адміністративної, кримінальної, – і у 2025 році ці огляди перетворилися на обов'язкову «настільну книгу» для процесуальних стратегій», – сказав він агентству «Інтерфакс-Україна», коментуючи тенденції юридичного ринку минулого року.

Також серед тенденцій розвитку судової системи в 2025 році була євроінтеграція та фокус на Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

«Аналіз рішень ВС 2024-2025 років демонструє рух до врахування практики ЄСПЛ, особливо в кейсах екологічних і щодо прав людини, що напряму прив'язано до треку вступу до ЄС», – сказав він.

Крім того Ясько зазначив, що в 2025 році Вища рада правосуддя продовжувала узагальнювати дисциплінарну практику, що поступово вибудовує більш прогнозовані правила гри для суддів, але водночас посилює відчуття «постійного нагляду».

Водночас Ясько зазначив, що торік ЄСПЛ продовжив фіксувати системні проблеми українського правосуддя, як-от затримки, невиконання рішень, умови утримання тощо. «Це підсилило політичну вагу теми верховенства права в діалозі Україна-ЄС», – зауважив юрист.

Він також звернув увагу, що нестача фінансування у 2025 році проявилася «у дефіциті кадрів, затримках розгляду справ і хронічній проблемі виконання рішень судів проти держави».

Водночас він звернув увагу на тенденції невиконання судових рішень, зокрема, за його словами, кейс «Іванов – Бурмич» залишився символом того, що «держава системно не виконує рішення на користь громадян».

Окремо він прокоментував якість правосуддя, а саме зауважив, що «наукові й аналітичні огляди наголошують на перевантаженості суддів, недосконалості процесуального регулювання й недостатній незалежності судової влади попри формальні кроки судової реформи».

Прогнозуючи основні тенденції розвитку судової системи в 2026 році, Ясько виділив, зокрема, проблему кадрового голоду і навантаження, через що строки розгляду справ зростатимуть, а суди ще частіше «відсіюватимуть» слабкі позови процесуальними фільтрами. Крім того, за його прогнозами, в 2026 році в судах посилюватиметься спеціалізація. Також він очікує на посилення ВАКС, що означає поглиблення спеціалізації та «ускладнення юрисдикційного ландшафту для бізнесу», розвитку цифровізації, альтернативних механізмів і реформі адвокатури.

«Судова практика 2025 року показала, що без реального фінансування й виконання рішень держава продовжує програвати у власних судах і в ЄСПЛ, накопичуючи нові борги та репутаційні втрати. У 2026 році будь-яка реформа без підкріплення бюджетом, кадровими рішеннями та цифровізацією сприйматиметься як косметичний ремонт, а не як зміна правил гри», – сказав він.

Юрист зауважив, що бізнес входить у 2026 рік у ситуації, коли «прогнозованість вирішується не законом, а практикою ВС».

«На фоні перевантажених судів і жорсткіших процесуальних фільтрів значення правильної доказової бази, якісних процесуальних документів та альтернативних інструментів (ADR, медіація) для бізнесу лише посилюється», – наголосив він.

На думку Яська, для громадян суд остаточно перестане бути «останньою інстанцією справедливості за замовчуванням». Він стає інструментом, яким потрібно вміти користуватися: читати практику, фіксувати докази, рахувати ризики часу й коштів.

«На перший план виходять не гучні заяви, а здатність довести свою позицію в реальній судовій процедурі – із посиланням на висновки ВС та стандарти ЄСПЛ, які українські суди дедалі активніше враховують», – підкреслив він. (<https://interfax.com.ua/news/general/1133854.html>). – 2026. – 05.01).

Підсумки прогресу України у сфері верховенства права та ключові пріоритети на 2026 рік

Матеріал на сайті «Урядовий портал»

Віце-прем'єр-міністр Тарас Качка представив державам-членам ЄС прогрес України у сфері верховенства права та ключові пріоритети на 2026 рік

23 січня 2026 року у Брюсселі відбулося засідання робочої групи Ради ЄС з питань розширення (COELA), участь у якому від України взяв Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Тарас Качка. Під час зустрічі урядовець представив прогрес України у виконанні умов для вступу до ЄС, зокрема у сфері верховенства права.

Зі слів Віце-прем'єр-міністра, у 2025 році наша держава продемонструвала значні результати на шляху європейської інтеграції. Україна завершила скринінг у рекордно короткі строки, розробила та імплементує Дорожні карти реформ і готова до відкриття шести переговорних Кластерів. Крім того, країна отримала найкращі за три роки оцінки від Європейської Комісії в межах Пакета розширення 2025 року.

«Ми отримали об'єктивну та комплексну оцінку нашого поступу на шляху до членства в ЄС. Україна має чіткий запит від суспільства на реформи, необхідні для вступу до Європейського Союзу. Процес євроінтеграції ми розбудовуємо як системний і технічний, заснований на широкій підтримці як всередині країни, так і від міжнародних партнерів», – підкреслив Тарас Качка.

Серед ключових пріоритетів на 2026 рік – завершення судової реформи, масштабне оновлення судівського корпусу та подальше зміцнення антикорупційної інфраструктури. За минулий рік антикорупційні органи продемонстрували суттєві результати, що підтверджує спроможність системи працювати навіть в умовах війни.

Окремо Тарас Качка наголосив на важливості впровадження Національної програми адаптації законодавства до права ЄС, що охоплює понад 1 900 конкретних заходів і понад 1 700 актів права Європейського Союзу.

В межах раунду запитань і відповідей Віце-прем'єр-міністр окремо зупинився на відновленні України, стратегічних комунікацій і ролі процесу вступу до ЄС у майбутньому Європі: «Для нас принципово, щоб уряди європейських країн, міжнародні партнери та бізнес добре розуміли, що відбувається в Україні. Процес вступу до ЄС є одним з ключових стовпів майбутнього економічного відновлення України, а економічне відновлення України є необхідною умовою тривалого миру в усій Європі. Якість і послідовність реформ напряду впливають на довіру

інвесторів, і саме тому стратегічна комунікація про прогрес України є нашим спільним завданням».

Представники держав-членів відзначили високу якість реалізації реформ та відданість нашої держави євроінтеграційному шляху, а також підтвердили підтримку подальшого руху України до членства. (<https://www.kmu.gov.ua/news/vitse-premier-ministr-taras-kachka-predstavyyv-derzhavam-chlenam-ies-prohres-ukrainy-u-sferi-verkhovenstva-prava-ta-kliuchovi-priorytety-na-2026-rik>). – 2026. – 23.01).

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Торгівля

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення суб'єктів підприємництва»

Матеріал на сайті Міністерства економіки, доквілля та сільського господарства України

Уряд підтримав законопроект, який гармонізує критерії визначення мікро-, малих та середніх підприємств із законодавством ЄС

Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення суб'єктів підприємництва», який повністю узгоджує критерії класифікації підприємств із стандартами Європейського Союзу.

Законопроект модернізує підходи до визначення мікро-, малих та середніх підприємств (МСП) та усуває бар'єри, які через застарілі критерії обмежували доступ українського бізнесу до європейських програм підтримки. Раніше компанії втрачали можливості залучати гранти, пільгові кредити та інвестиції, а також змушені були окремо підтверджувати свій статус для європейських партнерів. Водночас великі гравці штучно дробили бізнес, щоб користуватися пільгами для МСП.

Новий закон запроваджує три європейські критерії класифікації – кількість працівників, річний дохід та балансову вартість активів. Пороги повністю відповідають стандартам ЄС:

- Мікропідприємство – до 9 працівників включно, до €2 млн доходу або активів;
- Мале підприємство – до 49 працівників, до €10 млн доходу або активів;
- Середнє підприємство – до 249 працівників, до €50 млн доходу або до €43 млн активів.

Показники пов'язаних компаній сумуватимуться, що унеможливило штучне дроблення бізнесу. Підприємства з державною часткою понад 25% втратять статус МСП після завершення воєнного стану з перехідним періодом.

Результат – чесні та прозорі правила для всіх учасників ринку, а також доступ до ресурсів ЄС.

Для українського бізнесу це означає автоматичне визнання статусу МСП у ЄС, повний доступ до європейських програм підтримки (гранти, кредити, гарантії, інноваційні та експортні проекти), зростання попиту на державні програми підтримки в Україні на додаткові 5–20 млрд грн на рік, більше інвестицій та легший вихід на європейські ринки. Реформа також забезпечує рівні умови конкуренції – ресурси, призначені для МСП, більше не використовуватимуться великими компаніями.

Загалом реформа формує потужний середньостроковий ефект для економіки – посилює інвестиційні можливості, інноваційну активність, експорт і конкурентоспроможність українських підприємств та є важливим етапом євроінтеграції України. (<https://me.gov.ua/News/Detail/00613478-c499-49d7-89c5-a67add93c6be?lang=uk-UA&title=Zakonoprokt>). – 2026. – 29.01).

Промисловість

Євроінтеграційні законопроекти щодо «промислового безвізу» з ЄС

Матеріал на сайті Верховної Ради України

Євроінтеграційні законопроекти щодо «промислового безвізу» з ЄС готові до розгляду Верховною Радою України

Україна сподівається на укладання незабаром Угоди з ЄС про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (АСАА) – так званий «промисловий безвіз».

Два ключові євроінтеграційні законопроекти, необхідні для укладення Угоди про взаємне визнання сертифікатів відповідності між Україною та Європейським Союзом, вже готові до розгляду Верховною Радою. Про це повідомляє Комітет з питань економічного розвитку, який рекомендує Верховній Раді прийняти в цілому ці два важливі законопроекти.

Йдеться про законопроект про внесення змін до деяких законів України щодо гармонізації сфери акредитації органів з оцінки відповідності та системи технічного регулювання з вимогами Європейського Союзу (реєстр. № 12221) та законопроект про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного ринкового нагляду та системи технічного регулювання відповідно до вимог Європейського Союзу (реєстр. № 12426).

Обидва законопроекти спрямовані на гармонізацію українського законодавства у сферах технічного регулювання, ринкового нагляду та акредитації з нормами ЄС. Їх реалізація має на меті підвищення безпеки промислової продукції, зміцнення довіри до національних органів сертифікації та створення умов для вільного обігу українських товарів на єдиному ринку Європейського Союзу.

Актуальність цих рішень підтверджується й позицією Уряду щодо укладення Угоди АСАА вже найближчим часом.

У Комітеті зазначають, що прийняття цих законодавчих ініціатив є важливим кроком на шляху до укладення Угоди про взаємне визнання сертифікатів відповідності промислової продукції між Україною та Європейським Союзом та подальшої інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Ухвалення цих законів означатиме, що українські товари вироблятимуться за європейськими стандартами безпеки, а споживачі в Україні зможуть отримати якіснішу та безпечнішу продукцію. Також це – нові робочі місця, підтримка бізнесу, що сприятиме зростанню доходів людей завдяки легшому доступу українських виробників до ринку ЄС. (https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/270127.html). – 2026. – 01.01).

Аграрний сектор

Підготовка українських фермерів до євроінтеграції в рамках угоди між ЄС та МЕРКОСУР

Матеріал на сайті «RFI Українською»

Автор: Дмитро Долматов

Одна країна, дві системи: як українським фермерам підготуватися до євроінтеграції

Довгоочікувана угода між ЄС та МЕРКОСУР – це можливість для фермерів України протестувати європейські стандарти ще до євроінтеграції, каже RFI Українською Денис Марчук,

заступник голови Всеукраїнської аграрної ради. За його словами, оскільки велика частина аграріїв зосереджена на ринку поза ЄС, треба провести розподіл за принципом «одна країна, дві системи», аби залишити українську продукцію конкурентноспроможною.

Євросоюз 17 січня підписав торговельну угоду з економічним об'єднанням країн Південної Америки – МЕРКОСУР. Вона вплине і на українських фермерів, які ще до вступу до ЄС стикнулись з технологічними викликами.

Але це нормальна практика для країн, що євроінтегруються, пояснює Марчук. Головне – не втрати конкурентноспроможність і заходити на ринок із сильною позицією.

«Ми порахували, що, наприклад, ті стандарти, які існують по засобах захисту рослин, потребуватимуть додаткових витрат близько чотирьох мільярдів євро, якщо ми застосуємо все те, що вимагає Європейський Союз. Тобто у нас фактично змінюється технологічна карта, підходи до вирощування продукції, кількість продукції, і це все додатково буде лягати на плечі українського виробника. Ми фактично мусимо за їхніми директивами скасувати десь 100 хімічних препаратів, які в Україні ліцензовані, які працюють. А що нам, наприклад? В Європі за це вони отримують субсидії, українські аграрі ще нічого не отримують», – каже Марчук.

На його думку, аби полегшити адаптацію, потрібно провести умовний розподіл між фермерами, які орієнтуються на ЄС та на інші світові ринки. І ввести перехідний період.

«Для того, хто в аграрному бізнесі орієнтується на Азію, Африку, Близький Схід, зробити перехідний етап 15–20 років для того, щоб він поступово інтегрувався. Тобто для того, щоб він поступово знаходив кошти, інвестував в переоснащення, переобладнання, технологічних зміни в підходах вирощування, побудови відповідних умов для утримання тварин. Якщо ми євроінтегруємося, ми маємо виходити туди на засадах партнерства, сильної галузі, а не тої галузі, яка потребує підтримки», – вважає експерт.

Водночас економічне партнерство ЄС та МЕРКОСУР покаже українських аграріям, чи будуть дотримані всі ті технологічні стандарти безпосередньо країнами, які будуть імпортувати свою продукцію, так як свої зобов'язання виконуватиме Європейський союз.

Як повідомляла RFI Українською 21 січня Європарламент проголосував за те, щоб угоду ЄС – МЕРКОСУР передати до Європейського суду та перевірити її законність. Потенційно, це могло відкласти її прийняття на найближчі два роки. Однак Єврокомісія має право застосувати її тимчасово до винесення вердикту. І ймовірно, що вона запрацює вже у березні. (<https://bit.ly/40wpppH>). – 2026. – 23.01).

Податки та митниця

Ризики запровадження обов'язкового ПДВ для малого бізнесу

Матеріал на сайті ANTS

Відкрите звернення аналітичних центрів щодо ризиків запровадження обов'язкового ПДВ для малого бізнесу*

18 грудня Міністерство фінансів оприлюднило законопроект, який передбачає обов'язкову сплату ПДВ малим бізнесом, що використовує спрощену систему оподаткування.

Аналітичні центри проаналізували законопроект та АРВ до нього і зазначають, що розрахунки у оприлюдненому АРВ не відповідають поточним реаліям.

Тож вбачається доцільним запровадження порогу реєстрації платником ПДВ від значно вищої суми, ніж 1 млн гривень, яка має бути економічно обгрунтованою. Спеціальний режим

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення

ПДВ ЄС встановлює такий поріг у розмірі 85-100 тис. Євро, такий самий поріг на цей час має Великобританія. Зарубіжний досвід Західної Європи (поріг 85–100 тис. євро) показує, що високий поріг зменшує адміністративний тягар, сприяє самозайнятості та знижує неформальність економіки (рекомендації ОЕСР). З урахуванням значно більшої обтяжливості адміністрування ПДВ в Україні поріг для України має бути спочатку вищим за пороги ЄС (наприклад, 6 млн грн з 2027 р., далі поетапне зниження до рівня ЄС).

Аналітичні центри наполегливо рекомендують діяти виважено й поетапно: спочатку вирішити системні проблеми, через які бюджет країни втрачає значні фінансові ресурси, зокрема: неформальна зайнятість (втрати 200–265 млрд грн на рік), «сірий імпорт» (105–120 млрд грн на рік), ухиленням від сплати акцизного податку (39–43 млрд. грн. на рік), маскуванню найманих працівників під ФОП (16–19 млрд грн на рік), – а лише після цього шукати резерви у спрощеній системі оподаткування.

Для мінімізації ризиків рекомендується: поетапне зниження порогу (6 млн грн з 01.01.2027, далі до суми, еквівалентної 85 тис. євро); спрощене адміністрування (касовий метод, автозаповнення декларацій); ризикоорієнтований підхід (ПДВ лише для секторів з високим ризиком зловживань В2В, винятки для В2С та прифронтових територій); компенсації громадам та субсидії на бухгалтера для ФОП.

Для мінімізації цих схем у країнах світу застосовуються такі перевірені інструменти, які необхідно запровадити в Україні:

- імплементувати у законодавство anti-abuse rule щодо зловживання спрощеною системою оподаткування (інструментарій ATAD Directive EU 2016/1164) із запровадженням чітких критеріїв для виявлення «дроблень»
- для мінімізації схеми «ФОП замість найму» необхідно ухвалити законопроект № 13507, що встановлює чіткі критерії для відмінності псевдо-найманих від найманих працівників.
- необхідно законодавчо впровадити якісні ОКР/КРІ для ДПС та ДМС, які будуть спрямовані не на виконання планів, а на зменшення tax gap.
- важливим для мінімізації схем по приховуванню реальних оборотів є запровадження економічних стимулів для покупців отримувати фіскальний чек (лотереї фіскальних чеків, фінансові стимули споживачів).

І головне – для досягнення заявлених цілей Мінфіну – зменшення рівня тіні в економіці, для мінімізації всіх описаних вище схем по ухиленню від сплати податків – необхідним є створення базових умов в країні: забезпечення верховенства права, перезавантаження за вирішального голосу міжнародних експертів ДМС, ДПС, Нацполіції, Служби фінмоніторингу. (<https://ants.org.ua/vidkryte-zvernennya-analitychnyh-czentriv-shhodo-ryzykiv-zaprovadzheniya-obovyazkovogo-pdv-dlya-malogo-biznesu/>). – 2026. – 13.01).

Проблеми митного законодавства в адаптації до стандартів ЄС

Матеріал на сайті «ZN.UA»

Про автора: Роберт Зелді, експерт з митних справ, партнер Delta International Law, LEGAD (2015–2016, 2022).

Україна ризикує отримати митне законодавство, що лише формально відповідає європейському

Україна вже кілька років декларує курс на повну гармонізацію митного законодавства з правом Європейського Союзу. Формально цей процес виглядає успішним: ухвалюються закони,

з'являються нові терміни, у звітах Європейської комісії фіксується прогрес. Водночас дедалі частіше виникає відчуття, що за зовнішньою відповідністю текстів приховується проблема іншого порядку – спосіб, у який відбувається гармонізація, не завжди відповідає реальній логіці права ЄС і його природної еволюції з часом.

«Європейська необхідність»

Так, 2023 року Україна скасувала можливість подавати митні декларації до прибуття товарів на митну територію. Рішення пояснили просто: мовляв, так вимагає євроінтеграція. У публічному просторі це виглядало як технічний, але неминучий крок на шляху до ЄС.

Наслідки цього кроку почали проявлятися досить швидко, але головна проблема стала очевидною пізніше: аргументація про «європейську необхідність» виявилася помилковою. Європейське митне право в цей момент рухалося не в бік заборони попереднього декларування, а якраз у протилежний.

Поки в Україні відмовлялися від декларацій з кодом ЕА (митна декларація, що подається до прибуття товарів на митну територію України з метою прискорити оформлення вантажу), в Євросоюзі тривала реформа митного декларування. Вона завершилася переходом до повністю електронної моделі, де подання декларацій до прибуття товарів не тільки допускається, а є нормальною частиною процесу. Тобто Україна відмовилася від механізму саме тоді, коли ЄС почав системно його використовувати.

Це означає, що скасування ЕА не було вимушеним кроком через несумісність із правом ЄС. Швидше, йшлося про поверхнєве прочитання європейських правил без урахування того, як вони реально змінюються і працюють. Україна прибрала інструмент, який у Європі не зник, а просто змінив форму.

Важливо, що ця історія не поодинокі. Та сама логіка проявляється і в підході до підготовки нового Митного кодексу України, який офіційно подається як цілком узгоджений із європейським. Формально це часто виглядає переконливо, але проблема виникає на рівні практики.

Суміш різних норм?

Замість того, щоб просто взяти європейський митний кодекс як цілісну конструкцію і адаптувати мінімально необхідні речі, проект нового вітчизняного кодексу перетворився на суміш різних норм. У ньому поєднані старі українські підходи, фрагменти європейського права й технічні положення, які в ЄС узагалі не є частиною митного кодексу. У результаті формується складний гібридний документ, у якому важко простежити єдину внутрішню логіку.

На цьому тлі позитивні оцінки, які Україна отримує у звітах Європейської комісії щодо розширення, виглядають цілком пояснюваними, але не завжди достатніми для розуміння реальної ситуації. Наразі Єврокомісія оцінює передусім стан формальної імплементації – наявність необхідних норм у законодавстві та їхню відповідність текстам законодавчих актів, прийнятих у ЄС. Питання, як ці норми вбудовані в національну систему права, наскільки вони зрозумілі для бізнесу і чи здатні працювати без створення додаткових бар'єрів, значною мірою залишається поза межами такої оцінки. Саме тому проблеми швидко переходять із текстів у реальне життя.

Один із прикладів – система авторизацій, тобто спеціальних дозволів, без яких окремі учасники ринку просто не зможуть працювати з митницею. Ідея виглядає знайомою для ЄС, але її впровадження в Україні не враховує ані стану ринку, ані можливостей самої держави.

Зокрема, митні брокери – ті, хто фактично оформлює більшість імпорتنих і експортних операцій, – мають отримати обов'язкові авторизації до 19 квітня 2026 року. Станом на кінець 2025 року їх отримали близько 5% брокерів. Очевидно, що за час, який залишився, решта просто не встигнуть пройти процедуру, а митні органи – опрацювати всі заявки.

Схожий підхід застосовано і до підприємств, які займаються переробкою імпорتنих матеріалів в Україні. Для них правила фактично вимагають відновлювати повну історію кожної використаної деталі – від моменту ввезення до використання у виробництві. Для великих корпорацій це означає

додаткові ІТ-системи й персонал, для малого та середнього бізнесу – практично нездоланий адміністративний тягар. Про те, що йдеться саме про виробничий бізнес, що створює робочі місця всередині країни, формує додану вартість, залучає технології та ноу-хау і в результаті виводить на іноземні ринки продукцію з маркуванням made in Ukraine, годі й говорити.

Ще показовішим є інший приклад. Там, де в європейському праві митниця спочатку має зважити, чи є в неї взагалі сумніви щодо операції, український проєкт кодексу фактично робить сумнів автоматичним. Бізнесу пропонується одразу доводити, що з його операцією все гаразд, навіть якщо підстав для цього немає.

Для неспеціаліста такі відмінності можуть здаватися дрібницями. Але саме вони на практиці означають додаткові перевірки, затримки і зростання витрат. І якщо система стає складнішою, це рано чи пізно позначається на швидкості митного оформлення.

Якщо вивчати ці рішення в сукупності, вони виглядають як наслідок однієї системної помилки в методології: формального перенесення норм без достатнього аналізу того, як саме вони працюють у європейській системі та які передумови існують в українському законодавстві. У такій логіці питання життєздатності нових законів фактично відкладається на потім, а оцінка успішності зводиться до наявності правильних формулювань у тексті.

Якість законодавства

У цьому сенсі ключову роль відіграють саме ті інституції та експертні середовища, які готують тексти, переклади й пояснювальні матеріали для подальшого діалогу з європейськими партнерами. Від якості цієї роботи залежить не лише зміст національного законодавства, а й те, яке уявлення про реальний стан реформ формується на рівні ЄС.

Утім, наслідки подібних рішень рано чи пізно проявляються на практиці, і після скасування декларацій ЕА це вже можна побачити в цифрах. З публічних даних випливає, що з листопада 2023 року (коли скасували декларації типу ЕА) зменшилася частка митних оформлень, які завершуються менш як за годину, і зросла частка тих, що тривають довше. Це стосується як імпорту, так і експорту.

Навіть без прямого вимірювання впливу на ціни очевидно, що довше оформлення означає вищі витрати. Вони лягають на бізнес, а зрештою – на споживачів. У цьому сенсі скасування ЕА вже не виглядає абстрактною помилкою в законодавстві.

У підсумку Україна ризикує отримати митне законодавство, яке зовні відповідає європейським текстам, але внутрішньо відстає від процесів, що вже відбулися в ЄС. І ключове питання тут полягає не в окремих нормах чи термінах, а в самому підході до зближення та підготовки до членства: чи розглядається європейське право як жива система з власною логікою розвитку або ж лише як набір текстів, які потрібно відтворити у національному законодавстві.

Причиною є те, що за всіма описаними рішеннями стоїть одна інституційна логіка. Саме Міністерство фінансів було ключовим ініціатором скасування декларацій ЕА, яке зрештою завершилося тим, що Україна змушена буде знову повертатися до подібних механізмів – уже під іншими назвами й у межах європейської цифрової моделі. Це означає нове коло змін, навчань і пояснень для митниці та бізнесу.

Ще гірше, якщо така система вийде за межі митної тематики. Адже ті самі чиновники та експерти сьогодні формують і просувають рішення, які безпосередньо торкнуться значно ширшого кола громадян. Тоді помилки в дизайні правил майже миттєво трансформуються у зростання цін і соціальне невдоволення.

З огляду на попередній досвід, важко ігнорувати ризик, що й ці нововведення будуть реалізовані в тій самій манері – через формальне копіювання європейських конструкцій без належного розуміння їхньої логіки та умов застосування.

Коли одна й та сама група людей уже неодноразово демонструвала здатність створювати складні, перевантажені й економічно шкідливі рішення, природно виникає питання не лише до

якості конкретних ініціатив, а й до політичної відповідальності за їхнє системне відтворення. (<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-rizikuje-otrimati-mitne-zakonodavstvo-shcho-lishe-formalno-vidpovidaje-jevropejskomu.html>). – 2026. – 30.01).

ЗЕЛЕНА СТРАТЕГІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ

Екологічні норми

Природоохоронна політика: членство України в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури

Матеріал на сайті «Урядовий портал»

Уряд здійснив крок до набуття членства України в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури

Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження, яке відкриває шлях до повноправного членства нашої держави в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури (EIFAAC). Відповідне рішення було ухвалено 21 січня на засіданні Уряду.

Розпорядженням «Про схвалення проекту листа Уряду України до Генерального директора Продовольчої та сільськогосподарської організації Організації Об'єднаних Націй (ФАО) щодо членства в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури (EIFAAC)» затверджено текст офіційного звернення до ФАО. Цим документом Україна декларує намір приєднатися до Комісії та приймає її Статут.

Розробка цього акта ґрунтується на положеннях статей 407, 408 та 409 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Крім того, це рішення відповідає стратегічним цілям, визначеним у Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року.

«Членство України в Європейській консультативній комісії з внутрішнього рибальства та аквакультури – це важливий крок до впровадження європейських стандартів управління водними біоресурсами. Це надасть нам доступ до передових практик, експертних знань і міжнародних програм, що особливо важливо в умовах відновлення галузі після наслідків повномасштабної війни та в контексті переговорів про вступ України до ЄС», – наголосив заступник Міністра економіки, довкілля та сільського господарства України Тарас Висоцький.

«Статус України як кандидата на вступ до ЄС вимагає поглиблення співпраці з європейськими інституціями на всіх рівнях. Приєднання до EIFAAC стане ще одним важливим кроком євроінтеграції вітчизняного рибного господарства», – зазначив Голова Держрибагентства Ігор Клименок.

Участь у роботі Європейської консультативної комісії як повноправного члена надасть Україні низку вагомих переваг:

- можливість ініціювати та брати безпосередню участь у реалізації програм і проєктів, спрямованих на підвищення ефективності й продуктивності рибальства та аквакультури;
- доступ до фахових консультацій з питань збереження та управління ресурсами рибальства й аквакультури;
- створення умов для відновлення природних середовищ існування та запасів надмірно експлуатованих водних біоресурсів.

Згідно з прийнятим розпорядженням, на підписання відповідного листа до Генерального директора ФАО уповноважено Міністра економіки, довкілля та сільського господарства України Олексія Соболева.

Держрибагентство продовжує послідовну роботу над гармонізацією українського законодавства з європейськими нормами та впровадженням кращих світових практик у сфері рибного господарства. (<https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zdiisnyv-krok-do-nabuttia-chlenstva-ukrainy-v-ievropeiskii-konsultatyvnoi-komisii-z-vnutrishnoho-rybalstva-ta-akvakultury>). – 2026. – 01.01).

Екологічний контроль за стандартами ЄС

Матеріал на сайті Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України»

Ігор Зубович: Ми послідовно будуємо систему державного екологічного контролю, яка відповідає стандартам Європейського Союзу

Делегація Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України на чолі із заступником міністра Ігорем Зубовичем провела робочу зустріч з представниками правління IMPEL Network та експертним середовищем. Зустріч відбулася в Німецькому агентстві з охорони навколишнього середовища (UBA) у місті Дессау-Росслау 19 – 20 січня 2026 року.

Під час обговорень сторони зосередилися на питаннях двосторонньої співпраці, впровадження та забезпечення дотримання екологічної політики в Україні, а також на майбутньому стратегічному розвитку системи охорони довкілля в нашій країні з урахуванням євроінтеграційного порядку денного. Зокрема, уряд Німеччини високо оцінив прогрес України у реформі запобігання промислового забрудненню, включно із впровадженням електронного реєстру інтегрованих дозволів – інструменту, який держави-члени ЄС відповідно до оновленої директиви мають запровадити до 2035 року.

У форматі онлайн до зустрічі долучився Голова Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування Олег Бондаренко, який наголосив на необхідності впровадження в Україні найкращих європейських підходів до здійснення державного екологічного контролю, а також підкреслив важливість створення міжнародної групи підтримки та реформування державного екологічного контролю і Держекоінспекції.

Завершальним етапом стала зустріч української делегації та представників IMPEL Network з представниками Федерального міністерства довкілля, боротьби зі зміною клімату, збереження природи та ядерної безпеки Німеччини у Берліні на чолі з Генеральним директором з міжнародної та європейської політики міністерства Своєю Крахт. Міністерство Німеччини підтвердило готовність і надалі підтримувати сектор охорони навколишнього природного середовища в Україні.

«Ми послідовно будуємо систему державного екологічного контролю, яка відповідає стандартам Європейського Союзу. Співпраця з IMPEL Network та німецькими партнерами дозволяє не лише прискорити імплементацію директив ЄС, а й посилити інституційну спроможність – від моніторингу довкілля до практичної реалізації реформ», – зазначив Ігор Зубович.

За результатами робочих зустрічей у Німеччині:

- спільно з Координаційною групою підтримки України в межах мережі ЄС IMPEL розроблено та затверджено технічне завдання зі створення концепції стратегічного розвитку охорони довкілля та імплементації директив ЄС у систему державного екологічного контролю України з визначеними бюджетом і часовими рамками, узгодженими з процесом вступу до ЄС;
- напрацьовано план дій з підвищення інституційної спроможності системи моніторингу довкілля. У межах проєкту EU4GREEN Recovery East протягом наступних шести місяців спільно з Німецькою та Австрійською довкіллевими агенціями буде підготовлено техніко-економічне обґрунтування, результати будуть восени презентовані німецьким колегам для затвердження подальшого плану дій;

- IMPEL Network представила базову концепцію створення Групи підтримки та реформування державного екологічного контролю, зокрема для посилення спроможності Держекоінспекції;
- обговорено подальшу координацію з Міністерством довкілля, боротьби зі зміною клімату, збереження природи та ядерної безпеки Німеччини щодо практичної реалізації реформ, пошуку фінансових інструментів для довкіллевої політики та євроінтеграції України.

До складу української делегації увійшли представники Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, керівництво Державної екологічної інспекції України.

Довідково

IMPEL Network (European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law) – це мережа Європейського Союзу, яка об'єднує органи державної влади країн ЄС, відповідальні за впровадження та контроль виконання екологічного законодавства. IMPEL Network була створена для того, щоб допомагати державам ефективно застосовувати екологічні норми ЄС на практиці. (<https://me.gov.ua/News/Detail/bc771c6d-1c7c-4ecd-9d2c-64b29bceb627?lang=uk-UA&title=BudumoSistemuDerzhavnogoEkologichnogoKontroliu>). – 2026. – 22.01).

Використання Європейської вертикальної референцної системи в Україні

Матеріал на сайті «Урядова кампанія EUКраїна»

В Україні впроваджується використання Європейської вертикальної референцної системи

З 1 січня 2026 року в Україні офіційно розпочалося використання Європейської вертикальної референцної системи (European Vertical Reference System, EVRS), що стало важливим кроком у гармонізації національної геодезичної інфраструктури з європейською.

Перехід на EVRS здійснюється відповідно до постанови уряду від 9 червня 2023 року № 590, якою передбачено заміну морально застарілої Балтійської системи висот 1977 року, яка не забезпечує можливість її розвитку, належну точність та зв'язок з єдиною системою висот, що використовується європейськими країнами.

Відповідно до вимог специфікацій Директиви європейського парламенту і Ради 2007/2/ЄС від 14 березня 2007 року про створення Інфраструктури просторової інформації у Європейському Співтоваристві (INSPIRE), прийняття для використання в Україні Європейської вертикальної референцної системи (EVRS) є необхідним для забезпечення гармонізації національної інфраструктури геопросторових даних з європейською, підвищення точності визначення висот та їх інтеперабельності на основі сучасних наукових підходів.

У 2024–2025 роках Держгеокадастр забезпечив виконання заходів з використання Європейської вертикальної референцної системи (EVRS), а саме:

- сумісне строге вирівнювання нівелірної (висотної) мережі I, II, III класів Державної геодезичної мережі з суцільною оцінкою точності всіх її елементів;
- каталогізацію пунктів нівелірної (висотної) мережі I та II клас, III клас;
- створення моделі квазігеоїда, яка забезпечує перехід від геодезичних висот, визначених із GNSS-спостережень, до нормальних висот у Європейській вертикальній референцній системі (EVRS).

Результати виконання заходів з впровадження Європейської вертикальної референцної системи (EVRS) відповідно до законодавства передано адміністратору банку геодезичних даних Державної геодезичної мережі – державному підприємству «Науково-дослідний інститут геодезії і картографії» для забезпечення передачі користувачам геодезичних даних. (<https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/z-1-sichnya-2026-roku-na-terytoriyi-ukrayiny-vprovadzhuetsya-vykorystannya-yevropejskoyi-vertikalnoyi-referentsnoyi-sistemy/>). – 2026. – 03.01).

ЦИФРОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

10 мільйонів євро на розвиток цифрових сервісів України та їхню інтеграцію з європейськими стандартами

Матеріал на сайті Міністерства цифрової трансформації України

€10 млн від ЄС на цифрову трансформацію: як зміняться державні сервіси

Щоб державні сервіси були швидкими, прозорими й зручними потрібні не лише рішення, а й надійні партнери. Європейський Союз виділяє 10 мільйонів євро на розвиток цифрових сервісів України та їхню інтеграцію з європейськими стандартами.

«Співпраця з Європейським Союзом та Академією електронного управління – це багаторічна історія успіху, яка заклала фундамент нашої цифрової стійкості. Разом ми реалізували десятки критично важливих проєктів: від побудови системи обміну даними Трембіта до запуску зручних держсервісів у Дії. Наш пріоритет сьогодні – не просто цифровізація, а повна синхронізація з цифровим простором ЄС. Нове фінансування дозволить нам впровадити Трембіту 2.0 та адаптувати управління даними до європейських стандартів. Ми впевнено рухаємося до нашої стратегічної мети – інтеграції України в Єдиний цифровий ринок Євросоюзу», – Олександр Борняков, Виконувач обов’язків Міністра цифрової трансформації України.

На що підуть кошти:

- Транскордонні послуги. Підтримаємо вихід України до єдиного ринку послуг, товарів та капіталу з країнами ЄС.
- Трембіта 2.0. Оновимо систему, за допомогою якої реєстри «спілкуються» між собою. Це пришвидшить роботу держорганів.
- Контроль за даними. Запустимо систему, яка показуватиме, коли чиновники переглядали ваші персональні дані.
- Розвиток ЦНАПів. Оновимо систему «Вулик», щоб підключити ще більше центрів та покращити їхню роботу.
- Європейські стандарти. Впровадимо нові правила управління даними, як у ЄС.
- Навчання фахівців. Підтримаємо Центр цифрових компетенцій, який готує експертів із е-послуг.

«Навіть в умовах повномасштабної війни Україна продовжує розвивати цифрову державу та рухатися шляхом цифрової євроінтеграції. Європейський Союз підтримує ці зусилля, інвестуючи в рішення, які зміцнюють стійкість інституцій і допомагають створювати швидкі, безпечні та сучасні державні сервіси для мільйонів українців», – зазначає Асієр Сантільян, Керівник відділу «Європейська інтеграція, врядування та верховенство права, громадянське суспільство» Представництва ЄС в Україні.

Партнерство з Європейським Союзом у цифровій трансформації України триває вже майже десятиліття. За цей час спільні інвестиції перевищили 80 млн євро і лягли в основу сервісів та систем, які сьогодні стали повсякденною частиною життя мільйонів українців.

Проєкт реалізує Академія електронного управління (Естонія).

«Академія електронного управління працює з Україною з 2012 року, підтримуючи цифрову трансформацію країни під час реформ, криз, а тепер і повномасштабної війни. Це довгострокове партнерство доводить, що цифрові рішення – це не лише технологія, а й довіра, стійкість та здатність держави обслуговувати своїх громадян за будь-яких обставин. Стабільна та надійна підтримка з боку Європейського Союзу дає змогу будувати стійкі цифрові системи, що відповідають європейським стандартам», – підкреслив Ханнес Асток, виконавчий директор Академії електронного управління. (<https://thedigital.gov.ua/news/progress/eur10-mln-vid-yes-na-tyfrovu-transformatsiiu-iak-zminiatsia-derzavni-servisy>). – 2026. – 30.01).

Стан ключових напрямів цифрової євроінтеграції України

Матеріал на сайті «24 Канал»

Про автора: Олег Бурба, старший експерт Академії електронного управління (Естонія), координатор напрямку Транскордонної взаємодії та довірчих послуг проекту Європейського Союзу DT4UA.

Як цифрова євроінтеграція допомагає Україні у вступі в Євросоюз

Цифрова євроінтеграція – важливий напрямок для України, який формує нашу позицію на переговорах щодо вступу в ЄС і демонструє готовність працювати за спільними правилами та впроваджувати сучасні технології на практиці.

Протягом понад 10 років Україна готувалася до впровадження електронної ідентифікації та довірчих послуг за стандартами ЄС, гармонізуючи законодавство та досягаючи суттєвого прогресу. Далі читайте в ексклюзивній колонці для 24 Каналу.

Сьогодні у межах проекту DT4UA, який реалізує Академія електронного управління, у фокусі практичні результати – від подальшої гармонізації законодавства та розвитку цифрової інфраструктури до довірчих послуг і запуску перших транскордонних сервісів.

Водночас цифровий євроінтеграційний трек має важливу особливість. На відміну від багатьох економічних чи секторальних регламентів ЄС, які вже давно усталені, цифрові правила та механізми досі перебувають у фазі активного розвитку.

Не всі країни ЄС ще повністю впровадили ці підходи у себе. У цій логіці Україна рухається паралельно з державами-членами ЄС, а за окремими напрямами навіть випереджає їх.

Тож далі про стан ключових напрямів цифрової євроінтеграції України і те, як вони вже працюють на практиці.

eIDAS2: взаємне визнання довірчих послуг

eIDAS2 – ключовий документ ЄС, який визначає правила електронних ідентифікації підписів та печаток – довірчих послуг. Україна повністю гармонізувала законодавство та цифрові рішення з першою версією eIDAS. У 2024 році ЄС оновив регламент до eIDAS2, і Україна одразу почала роботу над новими вимогами. Європейські партнери відзначають високий рівень готовності України як у нормативній частині, так і на технічному рівні.

Представники Європейської Комісії підтвердили готовність у 2026 році розпочати оцінку українського законодавства та інфраструктури для повного визнання кваліфікованих довірчих послуг України в ЄС. Так, Україна стане першою країною не членом ЄС, яка проходитиме таку оцінку та інтегруватиметься у європейський цифровий простір.

eWallet: цифрова ідентифікація без кордонів

Одним із ключових нововведень eIDAS2 є запровадження Європейського цифрового гаманця електронної ідентифікації (eWallet) – універсального інструменту для доступу до публічних і комерційних сервісів у Європі. Саме він має зробити цифрову ідентифікацію зручною, безпечною та придатною для використання в різних країнах і життєвих ситуаціях.

У цьому напрямку Україна рухається в одному темпі з країнами ЄС. Команди Мінцифри та Дії беруть участь у європейських консорціумах, які направлені на перевірку гіпотез, вироблення вимог та технічних рішень, розбудову та впровадження підходу європейського гаманця електронної ідентифікації.

Український гаманець на базі застосунку Дія був розроблений та протестований саме в рамках цих консорціумів, що забезпечило сумісність з рішеннями країн ЄС.

Однак попереду ще багато роботи здебільшого у міжнародній сертифікації української інфраструктури електронної ідентифікації, зокрема українського гаманця. В аналогічній ситуації перебувають розробники гаманців країн ЄС. Тому Україна рухається в темпі ЄС.

SDG та OOTS: цифрові стандарти на практиці

Єдиний цифровий шлюз (SDG) – загальноєвропейський портал для публічних послуг у будь-якій країні ЄС, а Once Only Technical System (OOTS) – система, яка забезпечує транскордонний обмін відомостями. Для ЄС це інструменти зменшення бюрократії та спрощення транскордонних сервісів, для України – ключ до інтеграції в єдиний цифровий простір Європи.

Технічно ми готові: команда вже розробила прототип OOTS і може обмінюватися даними за європейською логікою, хоча доступ до тестових середовищ і центральних компонентів OOTS наразі мають лише країни ЄС.

Але це не зупиняє нас і ми продовжуємо тестувати власну інфраструктуру і залишатися активними учасниками процесу.

За оцінкою OOTS Acceleratorometer ми на 4 рівні з 6 впровадження OOTS, тобто технічно готові. До прикладу, цей показник кращий, ніж у Данії, Румунії чи Нідерландів. Тому і в цьому напрямку швидкість впровадження Україною європейських рішень відповідає більшості країн ЄС: OOTS є новою системою ЄС, яка тільки впроваджується як технологічна платформа.

Україна активно переходить від діалогу до спільних рішень з ЄС

Нещодавно команди Міністерства цифрової трансформації та Академії електронного управління зустрілися з представниками ключових Генеральних директоратів Європейської Комісії для практичного обговорення цифрової євроінтеграції. Вже є перші результати – представники директоратів підтвердили участь України в якості спостерігача в експертній групі Єврокомісії з SDG. Це показує, що Україна активно інтегрується у цифрові процеси ЄС і наші досягнення сприймаються серйозно.

Водночас у нас ще багато викликів. Деякі напрями, як впровадження OOTS, гальмуються через те, що ми не є членом ЄС і не маємо доступу до центральних компонентів системи. Також в Україні ще не ухвалені GDPR та NIS2 – європейські регламенти, які визначають правила захисту персональних даних та кібербезпеки.

Це створює додаткові блокери для повного впровадження європейських стандартів і потребує часу та зусиль для гармонізації законодавства.

Ми бачимо, як змінюється ставлення Єврокомісії. Наша робота дає конкретний ефект – Україна показує, що може не лише адаптуватися до стандартів, а й бути активним учасником їхнього впровадження, навіть ще до повноправного членства. (https://24tv.ua/tsifrova-yevrointegratsiya-ukrayini-yak-vona-vidbuvayetsya_n2991784). – 2026. – 19.01).

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ТРУДОВЕ ПРАВО

Новації цивільного кодексу в частині сімейних відносин у контексті руху до ЄС

Матеріал на сайті «Центр прав людини ZMINA»

Автор: Людмила Тягнирядно

Партнерства людей однієї статі в Україні: як новий Цивільний кодекс може узаконити дискримінацію і загальмувати рух до ЄС

Влада подає рекодифікацію Цивільного кодексу України як масштабну і давно назрілу реформу, покликану осучаснити приватне право та погодити його з європейськими стандартами. Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук розробив та зареєстрував проєкт нового Цивільного кодексу України, який отримав номер 14394. Проєкт закону підписали 138 депутатів, більшість із яких належать до фракції «Слуга народу». Проте уважний аналіз запропонованих

змін у частині сімейного права демонструє протилежне: замість руху вперед Україна ризикує отримати законодавчо закріплене відкочування, яке прямо суперечить правам людини, рішенню Європейського суду з прав людини та зобов'язанням у межах євроінтеграції.

Йдеться не лише про те, що новий Цивільний кодекс не пропонує механізму визнання партнерств осіб однієї статі. Значно серйозніша проблема в тому, що він звужує навіть ті обмежені можливості захисту, які вже існують сьогодні, та запроваджує нові дискримінаційні норми.

Про те, які зміни пропонує новий Цивільний кодекс і як вони вплинуть на життя громадян України, читайте в матеріалі.

Поточна правова реальність: мінімальний захист, виборений у судах

Чинне українське законодавство не передбачає ані одностатевих шлюбів, ані цивільних партнерств. Водночас Сімейний кодекс містить визначення сім'ї, яке не обмежується лише шлюбом. Сім'єю вважаються особи, які спільно проживають, мають спільний побут і взаємні права та обов'язки. Саме ця норма протягом років дозволяла одностатевим парам у поодиноких випадках звертатися до судів для захисту своїх прав – найчастіше в спадкових, житлових або соціальних спорах.

Такий захист був ситуативним і неповним: статус сім'ї потрібно було щоразу доводити в суді, і він діяв лише в межах конкретної справи. Проте навіть цей обмежений механізм мав принципове значення – він визнавав факт існування реальних сімейних відносин.

Знаковим став червень 2025 року, коли Деснянський районний суд Києва вперше прямо визнав спільне проживання одностатевої пари де-факто шлюбними відносинами. Це рішення стало результатом багаторічної еволюції судової практики та спробою застосувати європейські стандарти недискримінації.

За словами правозахисника, адвокатаційного менеджера і керівника проектів ГО «Точка опори ЮА» Олега Максим'яка, суд фактично визнав, що сімейні відносини не можуть оцінюватися лише через призму статі партнерів, а мають ґрунтуватися на реальному спільному житті, взаємній підтримці та стабільності зв'язку.

«Рішення вистояло в апеляції попри спроби його оскаржити з боку організації, відомої системною опозицією до прав ЛГБТК-людей. Хоча касаційний розгляд триває, сама поява такого прецеденту стала сигналом: українські суди почали рухатися в напрямку, визначеному Європейським судом з прав людини», – зазначив Олег Максим'як.

Саме цей рух і пропонує зупинити новий Цивільний кодекс.

«Фактичний сімейний союз»: звуження поняття сім'ї

Однією з найпроблемніших норм проекту є визначення фактичного сімейного союзу як співжиття двох різностатевих осіб, які проживають як одна сім'я без реєстрації шлюбу. На перший погляд, це може видаватися спробою унормувати де-факто шлюбні відносини. Але наслідки такого формулювання значно глибші.

По-перше, поняття сім'ї фактично ототожнюється з потенційним шлюбом. По-друге, – і це ключове – одностатеві пари прямо виключаються з можливості бути визнаними сім'єю в будь-якій формі.

Олег Максим'як наголошує, що цей проєкт не просто не дає нових прав, він забирає вже наявні.

«Якщо ці норми набудуть чинності, суд більше не зможе визнати одностатеву пару сім'єю навіть у спадковій справі. Для права такі люди знову стануть «сторонніми особами». А це означає повну втрату навіть мінімального захисту: права на спільне майно, спадкування, соціальні гарантії, доступ до інформації про стан здоров'я партнера. Ба більше, під удар потрапляють і інші форми сімейного співжиття – наприклад, родичі, які живуть разом і взаємно піклуються одне про одного, але не відповідають вузькому визначенню «союзу двох різностатевих осіб», – вважає правозахисник.

Трансгендерні люди: шлюб під умовою анулювання

Ще одне положення проєкту встановлює, що шлюб з особою, яка змінила стать, є недійсним. Норма сформульована настільки нечітко, що створює правову небезпеку для широкого кола людей.

Замість того щоб передбачити механізм оновлення документів або повторного видавання свідоцтва про шлюб, держава фактично ставить ультиматум: зміна гендерного маркера автоматично ставить під сумнів сам факт шлюбу.

Юристи звертають увагу, що формулювання не уточнює, коли саме відбулася зміна статі: до чи після укладення шлюбу. Це означає, що теоретично будь-який шлюб за участю трансгендерної людини може бути поставлений під сумнів, навіть якщо на момент реєстрації він повністю відповідав вимогам закону.

«Така норма створює стан постійної правової невизначеності й прямо порушує право на повагу до приватного і сімейного життя», – каже Олег Максим'як.

Релігійні церемонії і держава: небезпечне зближення

Проєкт також передбачає, що релігійна шлюбна церемонія може створювати правові наслідки та бути підставою для внесення запису до державного реєстру. Формально це не є прямою дискримінацією ЛГБТК-людей, але в українському контексті така норма має серйозні ризики.

Основні релігійні інституції в Україні відкрито виступають проти будь-якого визнання одностатевих союзів. Посилення їхньої ролі у визначенні поняття шлюбу фактично означає посилення консервативного вето на майбутні реформи.

Це також суперечить принципу відокремлення церкви від держави, закріпленому в Конституції, і може використовуватися як аргумент проти подальших кроків до рівності.

Усиновлення: закріплення дискримінації

Проєкт зберігає пряму заборону на всиновлення дітей одностатевими парами. Хоча ця норма існує й нині, її повторне закріплення в «модернізованому» кодексі видається особливо показовим – на тлі декларацій про «європейські найкращі практики».

Правозахисники наголошують, що у фокусі сімейного права має бути найкращий інтерес дитини, а не сексуальна орієнтація дорослих. У країні, де тисячі дітей роками перебувають в інституційних закладах, така заборона видається ідеологічною, а не прагматичною.

Війна і реальне життя: кого закон залишає без захисту

Оборонець «Азовстали» із Запоріжжя, який пережив полон, очільник громадської організації «Українські ЛГБТ військові та ветерани за рівні права» Олександр Деменко підкреслює, що абстрактні правові формулювання мають цілком конкретні наслідки, особливо під час війни.

«ЛГБТК-військові воюють, гинуть, потрапляють у полон. Але їхні партнери юридично ніхто. Вони не мають гарантованого доступу до інформації, не визнаються членами сім'ї, не захищені соціально», – розповідає Олександр Деменко.

Активіст додає, що держава, яка вимагає від громадян максимальної лояльності й жертвності, водночас відмовляється визнавати їхні сім'ї – і це підриває довіру до самої ідеї рівного громадянства.

ЄСПЛ і ЄС: зобов'язання, які не можна ігнорувати

У 2023 році Європейський суд з прав людини в справі *Maymulakhin and Markiv v. Ukraine* чітко встановив: повна відсутність будь-якої форми правового визнання одностатевих пар порушує Європейську конвенцію з прав людини. Суд не вимагав запровадження саме шлюбу, але зобов'язав державу створити реальний механізм його визнання і захисту.

Крім того, у межах переговорів про вступ до ЄС Україна взяла на себе зобов'язання запровадити зареєстровані партнерства. Це зафіксовано в урядовій Дорожній карті у сфері верховенства права зі строком виконання третій квартал 2025 року.

Європейський парламент прямо закликав Україну ухвалити законопроєкти № 9103 або 12252, які передбачають цивільні партнерства. Натомість новий Цивільний кодекс не лише не інтегрує цих рішень, а й створює додаткові бар'єри.

Олег Максим'як зауважує, що ухвалення такого кодексу поставить Україну в ситуацію, коли формально декларується євроінтеграція, але фактично ухвалюються норми, несумісні з європейським правовим полем, що спричиняє серйозне занепокоєння щодо руху України за так званим грузинським сценарієм.

Чому цей проєкт небезпечний для євроінтеграції

Європейська інтеграція – це не лише гармонізація технічних регламентів. Це прийняття принципів рівності, гідності та недискримінації. Закон, який вилучає цілі групи людей з поняття сім'ї, анулює шлюби трансгендерних осіб, ігнорує рішення ЄСПЛ, не може вважатися «європейським», на думку правозахисників.

«Цей кодекс – тест на щирість. Або ми будемо державу для всіх, або закріплюємо дискримінацію під виглядом реформи. Сьогодні як ніколи потрібна залученість громадянського суспільства, і не тільки громадських організацій, а й усього суспільства загалом! Бо бездіяльність – це теж злочин», – переконаний Олександр Деменко.

Рекодифікація Цивільного кодексу могла б стати шансом для України закріпити сучасне, інклюзивне бачення сім'ї та виконати міжнародні зобов'язання. Натомість у запропонованому вигляді вона:

- звужує наявні права;
- запроваджує нові дискримінаційні норми;
- підриває євроінтеграційний курс.

Саме тому правозахисники наполягають, що цей проєкт не можна ухвалювати без суттєвого перегляду. Йдеться не про «спеціальні права», а про базове визнання людської гідності й реальних сімей, які вже існують в Україні, – незалежно від того, чи готове право їх побачити. (<https://zmina.info/articles/partnerstva-osib-odniyeyi-stati-v-ukrayini-yak-novyj-cyvilnyj-kodeks-mozhe-uzakonyty-dyskryminacziyu-i-zagalmutaty-ruh-do-yes/>). – 2026. – 27.01).

Євроінтеграція як інструмент захисту прав ВПО та жителів ТОТ

Матеріал на сайті «Центр прав людини ZMINA»

Як євроінтеграція може стати інструментом захисту прав ВПО та жителів ТОТ: ZMINA презентувала нову аналітику

Центр прав людини ZMINA презентував аналітичну доповідь «Євроінтеграція України: нові інструменти і стимули для забезпечення прав і можливостей внутрішньо переміщених осіб та жителів тимчасово окупованих територій України».

Під час публічної презентації та дискусії правозахисники, представники парламенту, Офісу Омбудсмана, державних інституцій та громадянського суспільства обговорили, наскільки системно права внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) та жителів тимчасово окупованих територій (далі – ТОТ) інтегровані в переговорний процес України з ЄС та як євроінтеграція може слугувати інструментом подолання наслідків російської агресії.

Під час презентації аналітичної доповіді один з її авторів, експерт із питань демократичного розвитку, виборчих та євроінтеграційних процесів Олександр Ключев, наголосив, що початковою гіпотезою дослідження була необхідність реформування вже наявних євроінтеграційних документів України: «Ми виходили з гіпотези, що маємо докласти основних зусиль до реформування тих документів, які вже існують на рівні української держави в межах переговорів України з ЄС».

Водночас, за його словами, результати дослідження показали значно складнішу картину. Ключовим викликом, який окреслює аналітика, є баланс між темпом євроінтеграції та довірою суспільства, зокрема постраждалих від війни груп населення.

Ключев застеріг, що тривале очікування результатів без відчутних змін може призвести до розчарування – як це вже відбувалося в інших країнах-кандидатах.

Він зазначив, що в межах доповіді автори сформулювали загальні рекомендації, як уникнути цієї «втоми», зокрема через активніше використання європейських фінансових і політичних механізмів для розв'язання проблем ВПО та мешканців ТОТ.

Ключев наголосив, що тема прав постраждалих від війни досі залишається не досить інтегрованою в переговорні документи України з ЄС: «Наше дослідження показує: питання прав внутрішньо переміщених осіб і жителів тимчасово окупованих територій часто згадуються декларативно, але не інтегруються системно в дорожні карти, переговорні позиції та звіти в межах процесу розширення ЄС».

За його словами, ризик такого підходу полягає в тому, що реінтеграція та захист прав постраждалих сприймаються як окрема гуманітарна політика, а не як наскрізний елемент верховенства права, соціальної політики, безпеки та відновлення.

Співавторка аналітичної доповіді, правова аналітикиня Центру прав людини ZMINA Діана Депутат пояснила, що дослідження було спрямоване на оцінювання того, наскільки системно питання прав ВПО та жителів ТОТ інтегровані в ключові євроінтеграційні інструменти: «Ми аналізували переговорну рамку, Ukraine Facility, щорічні звіти Європейської комісії в межах Пакета розширення, а також Дорожню карту з питань верховенства права».

За її словами, окремого переговорного треку, присвяченого цим питанням, наразі не існує, а переговорна рамка України загалом є типовою для всіх інших країн-кандидатів.

Водночас у фінансовому інструменті Ukraine Facility, який передбачає 50 млрд євро допомоги Україні на період 2024–2027 років, тема ВПО все ж з'являється: «Питання порушується частково, зокрема щодо створення можливостей для повернення внутрішньо переміщених осіб і для осіб, які мають тимчасовий захист у ЄС, а також їхньої реінтеграції в українське суспільство».

Депутат підкреслила, що євроінтеграція відкриває для України значно ширші інструменти захисту прав потерпілих, ніж це часто усвідомлюється на національному рівні: «Європейська інтеграція – це не лише про адаптацію законодавства. Це про доступ до фінансових, інституційних і політичних механізмів, які можуть бути використані для компенсації шкоди, відновлення громад, захисту прав ВПО та жителів ТОТ і збереження людського капіталу».

Вона також наголосила, що без чіткого бачення реінтеграції постраждалих від війни Україна ризикує втратити частину можливостей, які надає процес переговорів з ЄС.

Проаналізувавши звіти Єврокомісії, Депутат звернула увагу на еволюцію фокуса: 2023 року питання ставилися переважно в контексті того, як Росія порушує права людини в Україні. У 2024 році з'явився фокус на державну політику – Національну стратегію у сфері прав людини, реінтеграцію територій і населення. У 2025 році, за її словами, Європейська комісія ще чіткіше окреслила захист прав ВПО та жителів ТОТ як пріоритет для України, зокрема в питаннях громадянства, доступу до освіти та соціальних послуг.

Водночас аналітикиня наголосила, що низка критично важливих проблем досі не враховується належним чином: «Йдеться про врахування відомостей з документів про стан здоров'я, про пошкодження майна і майнові права, що є важливим для Реєстру збитків для України й міжнародних компенсаційних механізмів».

Підсумовуючи, Діана Депутат підкреслила: «Якщо ці питання не враховувати вже зараз у межах євроінтеграційного процесу, згодом вони лише загостряться. Саме тому держава має інтегрувати їх у розроблення політик уже на цьому етапі».

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець наголосив на складному балансі між незалежним мандатом інституції Омбудсмана та участю в євроінтеграційному процесі. Він також розкритикував практику ігнорування інституції Омбудсмана в євроінтеграційних проєктах: «За 2025 рік ми підготували понад 400 позицій щодо євроінтеграційних документів, але інституція Уповноваженого не включена жодного разу як бенефіціар євроінтеграційних проєктів. Без листа уряду це неможливо, а таких листів не було».

Він підкреслив, що європейський курс України нерозривно пов'язаний з реальним, а не декларативним забезпеченням прав людини, насамперед тих, хто найбільше постраждав від війни.

За словами Лубінця, представлений аналітичний документ окреслює рішення та інструменти, які необхідно впроваджувати вже зараз, щоб підтримка внутрішньо переміщених осіб і жителів тимчасово окупованих територій була ефективною та відчутною.

Він зазначив, що успіх євроінтеграційного процесу напряму залежить від того, наскільки системно Україна враховує права ВПО та жителів ТОТ: «Офіс Омбудсмана моніторить дотримання прав, розглядає звернення і бере участь у діалогах з ЄС. Минулого року ми отримали понад 6 тисяч звернень і відновили права більш ніж 41 тисячі осіб із цієї категорії. Проводимо правопросвітницькі заходи та допомагаємо подавати заяви до Міжнародного реєстру збитків».

Лубінець висловив готовність підтримати створення експертної платформи з євроінтеграції на базі інституції Омбудсмана з окремим фокусом на правах ВПО та жителів ТОТ, яке пропонує ця аналітична доповідь.

Народна депутатка України, співголова фракції «Європейська солідарність» Ірина Геращенко наголосила, що євроінтеграція є складником перемоги України: «Для мене перемога – це збереження української державності та євроатлантична інтеграція. Україна як член ЄС і НАТО – це відповідь на російську агресію».

Окремо народна депутатка підкреслила важливість використання заморожених активів РФ для відновлення та підтримки потерпілих.

«Це питання не лише безпеки, а й справедливості для українців, зокрема внутрішньо переміщених осіб», – зазначила Геращенко.

Народна депутатка України, заступниця голови Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу, голова підкомітету з питань наближення законодавства України до законодавства ЄС Марія Мезенцева-Федоренко акцентувала, що війна спричинила не лише матеріальні, а й масштабні нематеріальні втрати: «Нематеріальних збитків зазнали не лише ВПО. Це родини, які втратили годувальників, цивільні та військові, які перебувають у полоні, депортовані діти й дорослі. Це масовий злочин».

Вона підкреслила прямий зв'язок між безпекою, євроінтеграцією та правами людини: «Сьогодні безпековий вимір ЄС напряму пов'язаний із захистом прав людини – не лише країн-членів, а й країн-кандидатів. Це питання спільного європейського простору безпеки».

Постійна представниця президента України в АР Крим Ольга Куришко звернула увагу на складність практичного внесення теми тимчасово окупованих територій до переговорних процесів: «Євроінтеграція стосується всієї країни. Тимчасово окуповані території – це території України, і їхнє вилучення з переговорного процесу не сприятиме реінтеграції».

Вона підкреслила, що нинішня модель з десятками переговорних груп ускладнює системне врахування питання ТОТ і потребує перегляду: «Має бути загальне бачення, яке дозволяє вносити окуповані території до всіх переговорних кластерів – від довкілля до верховенства права».

Учасники заходу також обговорили ризики недооцінювання теми реінтеграції в євроінтеграційних документах, роль ЄС як гуманітарного та безпекового актора, потенціал міграційної політики ЄС для відновлення деокупованих громад та необхідність інституційних рішень для системної роботи з правами ВПО та жителів ТОТ.

Модерувала захід директорка з адвокації Центру прав людини ZMINA Альона Луньова.

Презентація аналітичної доповіді ZMINA стала майданчиком для формування спільного бачення того, як євроінтеграція України в умовах повномасштабної війни може стати інструментом відновлення справедливості, зміцнення верховенства права та соціальної єдності.

Захід організований Центром прав людини ZMINA за підтримки проєкту «Сприяння наближенню України до ЄС у сфері верховенства права» (3*E4U), що реалізується за дорученням Федерального міністерства закордонних справ Німеччини компанією Deutsche Gesellschaft für International Zusammenarbeit (GIZ) GmbH у межах проєкту «Права людини в центрі європейської інтеграції України», який громадська організація «Центр інформації про права людини» реалізує за підтримки GIZ. (<https://zmina.ua/event/yak-yevrointegraciya-mozhe-staty-instrumentom-zahystu-prav-vpo-ta-zhyteliv-tot-zmina-prezentovala-novu-analityku/>). – 2026. – 21.01).

Проблема захисту прав людей з ТОТ та ВПО в контексті євроінтеграційних процесів

Матеріал на сайті «ЕСПРЕСО»

Україна недостатньо використовує інструменти євроінтеграції для захисту людей з ТОТ, – аналітикиня Депутат

Україна зараз недостатньо в процесі євроінтеграції відводить питанню внутрішньо переміщених осіб і людям із тимчасово окупованих територій

Про це заявила правова аналітикиня Центру прав людини ZMINA Діана Депутат в етері проєкту «Євроінтеграція» на Slawa.TV та Еспресо.

«Коли ми говоримо про євроінтеграційний поступ нашої держави, то Україна зараз недостатньо в цьому процесі відводить питанню внутрішньо переміщеним людям і людям із тимчасово окупованих територій. Зараз недостатньо. Це якраз той висновок, до якого ми дійшли в межах проведення аналітичної доповіді, в межах проведення інтерв'ю. У нас була певна така гіпотеза про те, що на цю мить стан речей не повністю враховується щодо внутрішнього переміщення та тимчасової окупації в межах наявних євроінтеграційних інструментів. Зокрема, ми аналізували Ukraine Facility – це та фінансова допомога, яка надається Україні з 2024 по 2027 рік, і вона становить понад 50 мільярдів. Якраз саме це стосується проведення базових реформ, економічних реформ та реформ у ключових сферах. Аналізуючи, для прикладу, Ukraine Facility, ми бачили, що частково питання внутрішнього переміщення та тимчасової окупації там покриваються. Зокрема, там є положення, які спрямовані на те, щоби забезпечити середовище для внутрішніх переміщених осіб, а також для можливості повернення внутрішньо переміщених осіб та осіб, які зараз мають тимчасовий захист у межах Європейського Союзу», – розповіла Депутат.

За словами аналітикині, Європейська комісія вже з 2023 року почала звертати увагу на питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб та людей на ТОТ. Вже у 2025 році у звіті Європейської комісії прозвучав чіткий сигнал, який свідчить про те, що права внутрішньо переміщених осіб та жителів тимчасово окупованих територій мають залишатися для держави пріоритетом.

Також ми аналізували саму переговорну рамку. В переговорній рамці ми бачимо 35 розділів, проте жоден з них не є суто присвячений питанню внутрішньо переміщених осіб та захисту прав жителів тимчасово окупованих територій. Тобто, це більш така загальна рамка, переговорна рамка, яка є типовою для нас і для інших країн-кандидатів, для прикладу Північної Македонії тощо. Якщо подивитися на інші інструменти, зокрема, щорічні звіти Європейської комісії щодо України в межах пакета розширення, то ми бачимо, що спочатку у 2023 році Європейський Союз

частково звертав увагу на ці питання, зокрема більше зі сторони того, наскільки російська агресія впливає на права цих людей. У 2024 році ми вже бачимо певне зрушення, коли Європейський Союз говорить про потребу затвердження національної стратегії у сфері, прав людини, потреби розробки державної політики та її затвердження щодо відновлення влади на окупованих територіях та реінтеграції населення. А у 2025 році у звіті Європейської комісії ми вже бачимо чіткий сигнал, який свідчить про те, що, зокрема, якщо цитуючи, права внутрішньо переміщених осіб та жителів тимчасово окупованих територій мають залишатися для держави пріоритетом. Тобто в цьому випадку ми бачимо ще більший фокус саме захист і забезпечення прав цих людей. І, зокрема, Європейська комісія виділяє низку проблем, що стосується законодавства про громадянство, проблеми, що стосуються забезпечення освіти на прифронтових територіях, також проблеми, що стосуються недостатністю соціального забезпечення», – додала вона. (<https://espreso.tv/suspilstvo-ukraina-nedostatno-vikoristovue-instrumenti-evrointegratsii-dlya-zakhistu-lyudey-z-tot-analitikinya-deputat>). – 2026. – 28.01).

До проєкту Трудового кодексу України

Матеріал на сайті «Урядовий портал»

*Україна отримає оновлений Трудовий кодекс – Уряд ухвалив рішення**

На засіданні Уряд ухвалив проєкт Трудового кодексу України, який має дати старт реформі ринку праці. Про це повідомила Прем'єр-міністр України Юлія Свириденко.

Очільниця Уряду наголосила, що новий Трудовий кодекс враховує структуру економіки, формати зайнятості та потреби роботодавців і працівників та формує зрозумілі правила трудових відносин. Вона нагадала, що ринок праці в Україні досі функціонує за Кодексом законів про працю 1971 року.

«Новий Трудовий кодекс є одним з ключових кроків для реалізації Стратегії зайнятості населення до 2030 року, яку Уряд також ухвалив сьогодні під час засідання. Ми прагнемо зробити ринок праці більш інклюзивним і залучити до економічної активності людей, які сьогодні часто залишаються поза ринком: жінки, молодь, ветерани, люди з інвалідністю», – підкреслила Прем'єр-міністр.

Що змінюється?

- Кодекс закріплює чіткі ознаки трудових відносин. Документ визначає 8 ознак трудових відносин. Це допоможе зменшити правову невизначеність та вивести зайнятість з тіні. Попередні оцінки щодо детінізації ринку праці – 43 млрд грн на рік.

- Гнучкі трудові договори. Кількість типів трудових договорів збільшується з 6 до 9. Кодекс чітко врегульовує сучасні формати роботи: дистанційна, надомна, нефіксований робочий час. Крім того, працівник зможе укладати з роботодавцем кілька типів трудових договорів.

- Цифровізація трудових відносин. Електронні документи прирівнюються до паперових у трудових відносинах.

- Прозорий механізм визначення мінімальної зарплати як місячної, так і погодинної, узгоджений зі стандартами ЄС. Мінімальна межа буде визначатись як відсоток від середньої заробітної плати, який встановлюватиме Уряд.

- Гнучкі режими праці для працівників, які мають дітей. Кодекс фіксує право на гнучкі форми роботи (дистанційна, робота вдома). Також дає більше можливостей батькам. Наприклад, розширення прав обох батьків на відпустку для догляду за дитиною: і мати, і батько зможуть взяти по два місяці відпустки.

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення

- Реформа інспекції праці: впроваджується ризик-орієнтований підхід до перевірок.
- Більше можливостей для працевлаштування молоді. Зокрема, Кодекс впроваджує окремий механізм для безпечного поєднання навчання і першої роботи – учнівський трудовий договір.

Юлія Свириденко також наголосила, що ухвалення Кодексу є важливим кроком для подальшої євроінтеграції. Документ передбачає імплементацію понад 30 директив ЄС, регламентів та конвенцій МОП.

Очільниця Уряду висловила окрему вдячність Тетяні Бережній, яка займалася розробкою документа на попередній посаді, Олексію Соболеву, Дарині Марчак та чинній команді Мінекономіки за системну роботу над цією реформою.

«Наступний крок – розгляд проекту в першому читанні в залі Парламенту. Розраховуємо на підтримку народних депутатів та конструктивну роботу над документом між читаннями», – підкреслила Юлія Свириденко. (<https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymaie-onovlenyi-trudovi-kodeks-uriad-ukhvalyv-rishennia>). – 2026. – 01.01).

ГУМАНІТАРНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Затверджено Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору

Матеріал на сайті «Урядова кампанія ЕУКраїна»

Затверджено Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору до 2027 року

Міністерство освіти і науки України затвердило Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ЄДП) на період до 2027 року. Відповідний документ ухвалено наказом МОН від 31 грудня 2025 року № 1732.

Навіщо це потрібно

Інтеграцію України до ЄДП визначено як один із ключових стратегічних напрямів реалізації Угоди про асоціацію та європейської інтеграції у сферах науки, технологій та інновацій. Зокрема, стаття 375 Угоди про асоціацію передбачає залучення України до ЄДП через поступову гармонізацію національної науково-інноваційної системи з європейськими політиками та практиками.

Документ також спирається на положення Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (зокрема щодо забезпечення інтеграції вітчизняної науки до ЄДП із збереженням національних пріоритетів).

Як готували Дорожню карту

Дорожню карту підготовлено на основі пропозицій робочої групи, утвореної Міністерством освіти і науки України, до складу якої увійшли 40 представників органів державної влади, Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки та технологій України, Національного фонду досліджень України, Національної та галузевих академій наук України.

Під час підготовки відбувалися обговорення структурних політик і дій політичного порядку денного ЄДП на 2025–2027 роки та очікуваних результатів відповідно до Рекомендацій Ради ЄС від 24 червня 2025 року. У грудні 2025 року проведено експертну місію ТАІЕХ, під час якої європейські експерти поділилися досвідом щодо реалізації низки політик ЄДП (зокрема щодо наукової кар’єри, валоризації знань, залучення громадян, синергії досліджень та інновацій з вищою освітою, глобального підходу до R&I, доступу до досконалості та безпеки досліджень).

Що саме затверджено

Дорожня карта охоплює ключові напрями розвитку науки та інновацій, зокрема:

- відкрити науку та управління дослідницькими даними;
- розвиток і стійкість дослідницьких інфраструктур;
- підтримку наукових кар'єр і мобільності дослідників;
- реформу оцінювання досліджень відповідно до європейських підходів;
- практичне використання знань і посилення взаємодії науки з бізнесом;
- інтеграцію науки й вищої освіти, зокрема через розвиток наукових парків і спеціальних режимів інноваційної діяльності;
- міжнародне науково-технічне співробітництво, наукову дипломатію та участь України в програмах ЄС.

Дорожня карта є стратегічним інструментом, який має забезпечити системність і послідовність подальших кроків гармонізації національної науково-інноваційної екосистеми України з ЄДП та консолідацію зусиль державних органів, наукових установ, закладів вищої освіти й інших стейкхолдерів. (<https://mon.gov.ua/news/zatverdzheno-dorozhniu-kartu-intehratsii-ukrainy-do-evropeiskoho-doslidnytskoho-prostoru-do-2027-roku>). – 2026. – 02.01).

ЗАРУБІЖНІ ЗМІ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Financial Times: ЄС розглядає двоступеневий вступ України з обмеженими правами

Матеріал на сайті «РБК-Україна»

ЄС розглядає двоступеневий вступ України з обмеженими правами, – FT

Європейська комісія обговорює запровадження двоступеневої моделі вступу до ЄС, яка може дозволити Україні приєднатися до блоку значно швидше, але з обмеженими повноваженнями на першому етапі.

Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на Financial Times.

Як повідомляють джерела видання, Єврокомісія готує попередні пропозиції, які передбачають відхід від чинної процедури вступу до ЄС, що діє з початку 1990-х років.

Нова модель може дати Україні формальне членство без повноцінного права голосу в самітах лідерів і засіданнях міністрів.

Водночас Київ отримуватиме поступовий доступ до єдиного ринку ЄС, аграрних субсидій і фондів розвитку після виконання визначених етапів уже після вступу.

Financial Times зазначає, що обговорення відбувається на тлі можливих мирних переговорів для завершення війни Росії проти України. У проектах 20-пунктного мирного плану, який готується за участю США, згадується потенційний вступ України до ЄС у 2027 році, хоча в самій Єврокомісії оцінюють, що повна відповідність критеріям членства може потребувати до десяти років реформ.

У Брюсселі визнають, що для президента України Володимира Зеленського перспектива членства в ЄС є ключовим аргументом для ухвалення складних компромісів у межах можливої мирної угоди.

Водночас ідея «полегшеного» вступу викликає серйозне занепокоєння серед держав-членів і країн-кандидатів.

Дипломати побоюються, що двоступенева модель може підірвати принцип меритократичного розширення, створити членство різних категорій і викликати напругу з такими кандидатами, як Чорногорія та Албанія, які просунулися далі у переговорах.

Вступ України до ЄС

Нагадаємо, на початку листопада минулого року Європейська комісія опублікувала Звіт у межах Пакета розширення ЄС, в якому високо оцінили прогрес України у реформах – надавши одну з найкращих оцінок.

Водночас єврокомісар з питань розширення Марта Кос повідомила, що Європейська комісія працює над тим, щоб відкрити переговорні кластери щодо вступу в Євросоюз України та Молдови вже до кінця листопада 2025 року.

Зазначимо, що єдина причина, через яку кластери все ще не відкриті – позиція проросійської Угорщини, яка блокує вступ України до ЄС.

Єврокомісія очікує продовження переговорів щодо вступу України до ЄС на рівні робочих груп, попри відсутність одностайної підтримки усіх держав-членів. У цьому контексті вето Угорщини не вплине на загальне рішення.

При цьому віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Тарас Качка зазначив, що для України цілком реалістичною є мета завершити переговори про вступ до ЄС вже у 2028 році. Згідно з оцінкою Єврокомісії, темпи реформ дозволяють це зробити.

До того ж мирний план США передбачає вступ України в ЄС прискореними темпами – не пізніше, ніж до 2027 року. Вашингтон впевнений, що йому вдасться зламати опір Угорщини та інших країн, які спробують пручатися вступу України до блоку.

Але з цим питанням є певні проблеми. Наприклад, як пише Reuters, у ЄС вважають, що вступ України до блоку неможливий до 2027 року. Україна все ще офіційно не завершила навіть одного з 36 етапів вступу до ЄС.

Речник Єврокомісії Гійом Мерсьє в коментарі РБК-Україна на початку грудня 2025 року сказав, що терміни вступу України до ЄС залежать від реалізації реформ. При цьому український уряд заявив про намір завершити переговори про вступ до кінця 2028 року.

Водночас нещодавно Качка заявив, що наразі не тільки уряд США, але й американський фінансовий ринок вважає, що терміни вступу України до ЄС можна значно прискорити. Тому 2027 рік, як дата вступу, стає все більш реалістичним. (<https://www.rbc.ua/rus/news/es-rozglyadae-dvostupeneviy-vstup-ukrayini-1768551955.html>). – 2026. – 16.01).

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
/ моніторинг інформаційного поля /

Інформаційно-реферативний бюлетень

№ 1 січень 2026

Укладачі:

Пестрецова Ольга Олександрівна

Бірюков Максим Вікторович

Відповідальна за випуск: С. Закірова

Комп'ютерна верстка: Н. Крапиви